

Mindenki írja egy kicsit

■ A FIKSZ PROGRAM BEMUTATÁSA A PROGRAMBAN KÉPZETT NEVELŐSZÜLŐKKEL ÉS TRÉNEREKSEL KÉSZÜLT INTERJÚK ALAPJÁN¹

„Hihetetlen, micsoda erő van ezekben az emberekben. De kell is, hiszen erő kell a küszködéshez, és ha lehet, talán még több erő kell az elengedéshez. Mert ez a legnehezebb: befogadni és elengedni. És újra befogadni, és újra elengedni. Mindezt megélni nagyon fájdalmas és nagyon erősnek kell lenni, mert mindezt végig kell csinálni, ráadásul úgy, hogy ne látszódjon. És hát a gyerekek, ahogy erejükön felül próbálnak ezekben a családokba beilleszkedni, mert tudják, ez esély arra, hogy egy másfajta életet is megvilágítsanak nekik. Mert nem könnyű más asszony karjában felnőni.”

■ FELELŐSSÉG, INFORMÁCIÓ, KOMPETENCIA

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, valamint a hozzá kapcsolódó 150/1997. (IX.10.) Kormányrendelet előírja, hogy 1997. november 1-je után csak azok lehetnek helyettes szülők, illetve nevelőszülők, akik részt vesznek az ehhez szükséges felkészítő tanfolyamon. Azóta eltelt annyi idő, hogy mind a külső szakembereknek, mind a résztvevőknek megfelelő rálátásuk nyílhat erre a folyamatra: a képzés működőképességére és szakmai, emberi hozadékaira. Maga a tanfolyam az ún. FIKSZ képzés, vagyis a Felelősség, Információ, Kompetencia Szülőknek elnevezésű program, amely az amerikai PRIDE (Parent Resource for Information, Development, Education) tananyag hazai adaptációja, a hazai nevelőszülői viszonyokra igazítva.

„Az első változat készítői az Amerikai Egyesült Államokban már több mint húsz évvel ezelőtt szükségét érezték annak, hogy magas színvonalú, szakemberek által összeállított (a befogadó szülők, és a vérszerinti családoktól távol élő gyermekek szükségleteit jól ismerő egyéb szakemberek által is folyamatosan formált) tananyagot készítsenek a befogadó családok minél jobb színvonalú felkészítéséhez és kiválasztásához. A tanfolyam anyaga e két évtized alatt számtalan változáson ment át: a résztvevők, csoportvezetők, a befogadó családokat segítő szakemberek sokat csiszoltak, változtattak rajta a felkészítések tapasztalatai alapján. 1988-ban használták először Európában (Hollandiában), majd az ottani sikerek és népszerűség hatására Belgiumban, később Svédországban, Finnországban és Norvégiában egyaránt. 1993-ban magyar szakemberek csoportja egy konferencián látta az első bemutatót és filmet, és akkor döntöttek el, hogy szeretnének valami hasonlót készíteni vagy átvenni, és a magyar viszonyokra átalakítani a látottakat.”²

Immáron nyolc éve elkészült a magyarországi viszonyokra adaptált anyag első változata, így 1997 októberé és 1998 márciusa között sor került az első csoportvezetői csapat kiképzésére. A résztvevők visszaemlékezései jól mutatják a nevelőszülőiség akkori állapotát:

„Az az igazság, hogy a legelején mi sem tudtuk, mire is vállalkozunk. Még a legelső órák után sem. Én 1997-ben végeztem, benne voltam az első csoportban. Akkor minket még egy amerikai-holland páros képzett, Rob³ és Eileen⁴, mert az egész FIKSZ képzés az amerikai PRIDE elnevezésű program adaptálása, abból alakult. Észak-Európa vette át először, Finnország, Hollandia, Svédország és ezt vette át Magyarország is, és mi még azoktól a trénerektől kaptuk a képzést, akik írták és fejlesztették az egész programot. Azóta persze már mindenki írja egy kicsit: a képzők, a befogadó családok, a tanácsadók és az érdeklődők egyaránt.”

„...én sem tudtam, amikor odamentem, hogy konkrétan miről lesz szó, de nem bántam meg, hogy elmentem, mert toleranciára tanított, meg a tankönyvben nagyon sok esettanulmányt találtam, amit általában nevelőszülők mondtak el, tehát életből vett példák. Azoknál volt leginkább követhető a hatása a képzésnek, akik úgy jöttek el, hogy már évek óta nevelőszülők, vagy szülők voltak mindenféle képzés nélkül. Ők az elején kijelentették, hogy már eddig is jól nevelték a gyerekeiket, nem értették, miért kell nekik ide járni, és amikor vége volt a tanfolyamnak, úgy nyilatkoztak, hogy bizony nagyon jó volt a tanfolyam, sok mindenre megtanított; vagy ha én ezt tudtam volna..., de jó, hogy így csináltam én is, és így tovább. Tehát én azt tapasztaltam, hogy alapvető szemléletformálódáson esik át az ember a képzés végére. És sokan mondták azt is, hogy a vérszerinti gyerekekre kivetítve is nagyon hasznos volt.”

„Azelőtt minden megye úgy csinálta a képzéseket, ahogy akarta, meg ahogy gondolta. Ezért volt szükség egységesítésre.

¹ A cikket Kibicher Orsolya interjú alapján Gyórfi Éva szerkesztette.

² (részlet a FIKSZ tankönyvből). Ez a könyv az amerikai PRIDE (bűszkeség, önérték szóbeli alkotott mozaikszó) tananyag hazai adaptációja. A magyar könyv az első trénerképzés után készült, a felkészítő tapasztalatainak felhasználásával. Folyamatosan megújítjuk a tanfolyamon résztvevő leendő és működő befogadó családok (helyettes szülők, nevelőszülők és örökbefogadók), a csoportvezetők és más szakemberek megfigyelései, igényei szerint.

³ Rob von Pagée szociális munkás, családgondozó, nevelőszülői tanácsadó. Jelenleg a holland STAP alapítvány igazgatója, Hollandiában és a többi európai országban ő végzi a

csoportvezető trénerképzését és szupervízióját. Az elmúlt években figyelme az erőszakmentes kommunikáció, a helyreállító igazságszolgáltatás és a családi csoportkonferencia elterjesztése felé fordult. Változatlanul képezi a mestertrénereket számos európai országban, korábban Lengyelországban Neményi Eszterrel, jelenleg Ukrajnában,

⁴ Eileen M. Pasztor több évtizede dolgozik csoportvezetőként, maga is nevelő- és örökbefogadó szülő és részt vett az eredeti felkészítő tananyag kidolgozásában. Korábban az Amerikai Gyermekevédő Liga nemzetközi igazgatója volt, ma egyetemi tanár Los Angelesben.

Volt egy angol próbaképzés is, meg egy osztrák modellt is megmutattak, tehát voltak még lehetőségek, de végül is a FIKSZ maradt. Miskolcon volt az angol modell bemutatása, ami 3 napig tartott. Nem is lehet a kettőt összehasonlítani abból a szempontból, hogy az angliai egy sokkal ridegebb dolog: azt nem mondanám, hogy nem lehetett volna a magyar viszonyokra átfordítani, a mi kultúránknak megfelelően átírni, de a FIKSZ valahogy sokkal életközelebb: pl. ezen nem kellett olyan sok mindent átírni, vagy csiszolni, mint a másikon kellett volna, ez sokkal összetettebb, átgondoltabb, igazi modul rendszer. Közelebb áll a valósághoz."

A FIKSZ képzés kilenc foglalkozást foglal magában, amelyek mindegyike a nevelőszülőséggel kapcsolatban felmerülő egy-egy fontos problémakört dolgoz fel, miközben minden alkalommal a nevelőszülői ellátásban részesülő gyermek szükségleteire koncentrálnak.

■ „SOHA NEM LESZEK AZ ÉDESANYJA”

■ 1. foglalkozás – Kompetencia

A foglalkozás célkitűzése, hogy a leendő befogadó családok tisztában legyenek a szerepükkel, jogaikkal és kötelességeikkel. Értsék meg, hogy az állandóság mit jelent a gyermekek számára, s a befogadó családi gondozásban élő gyermekek miért vannak kitéve annak a veszélynek, hogy elvesztik esélyüket az egész életen át tartó kapcsolatokra. Ismerjék meg azokat a körülményeket és élettapasztalatokat, amelyek fejlődési elmaradáshoz vezethetnek és befolyásolhatják a kötődés kialakulását. Értsék meg az elhanyagoláshoz, az érzelmi, fizikai és a szexuális bántalmazáshoz vezető tényezőket.

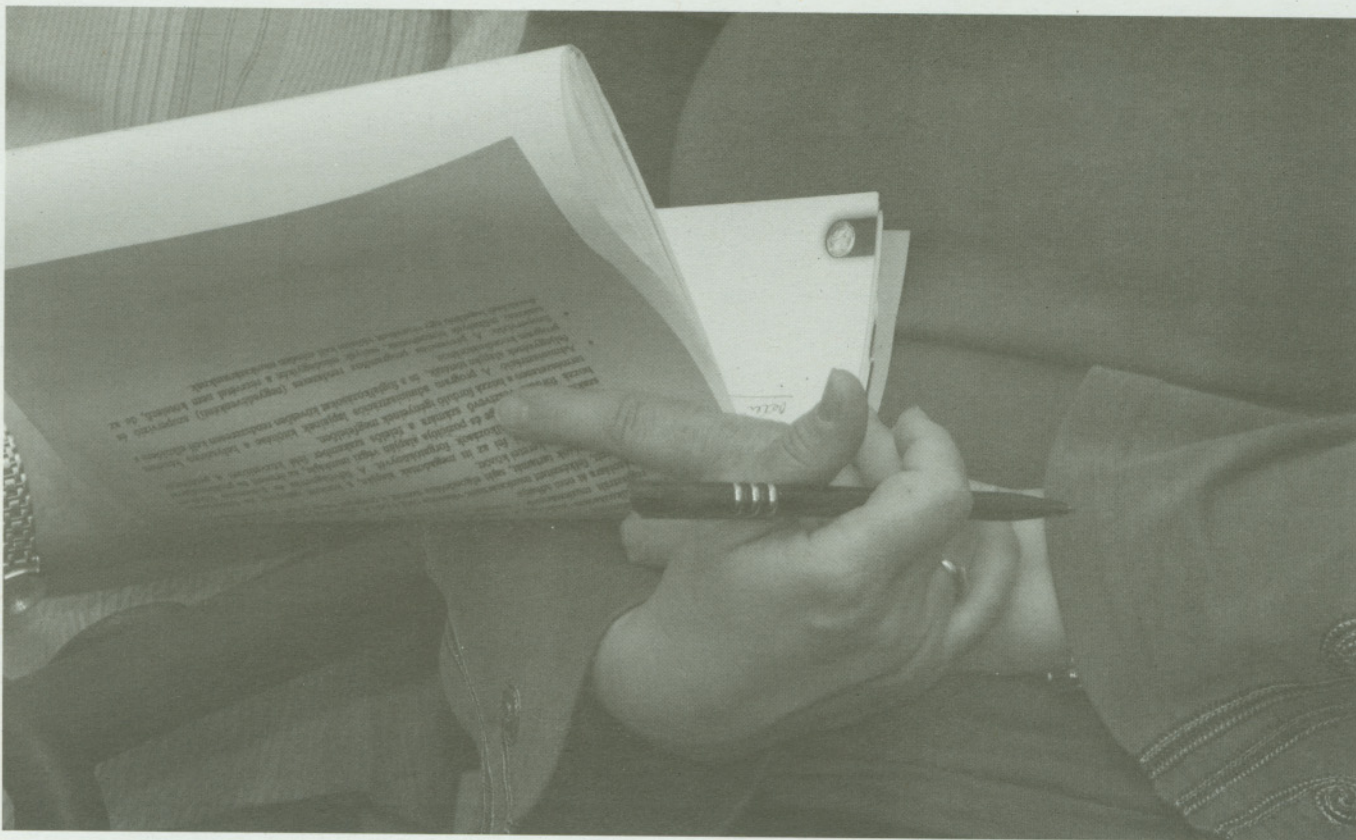
„Van összehasonlítási alapom, mert elég régóta vagyok nevelőszülő. A 97-es törvény óta nagyon sok minden megváltozott. Én még megéltem azt az időszakot, amikor teljesen más volt a társadalom hozzáállása a nevelőszülői feladathoz. Akkor inkább azt kérték tőlünk, hogy úgy lássuk el mint a sajátjainkat és akkor majd, ahogy mutatjuk neki az utat, úgy lesz belőle olyan ember, mint mi. Most ez nem teljesen így van. Azóta ugyanis bebizonyosodott, hogy ha valaki a más gyereket akarja nevelni, akkor nem a saját maga életét kell mutatnia elsősorban, azt is kell persze, de figyelembe kell venni a gyermek hátterét, soha nem szabad elvonatkoztatni attól, hogy ő egy másik család gyermeke. Nyilván itt belép a kapcsolatrendszer: az a felismerés, hogy soha de soha nem leszek az édesanyja, szüksége van a gyökereire, és hogy ehhez nekünk mennyi információt kell adnunk, és hogy hogyan kell az információkat felhasználni, sőt mi több, felkutatni a gyermek érdekében. Ez a képzés most teljesen célirányos, tehát mindenre kiterjedően kapunk felkészítést. A képzés nagyszerűsége abban van, hogy ún. modulok vannak egymásra építve így az alapoktól – tehát a gyerek kikerülésétől kezdve – végigvezet bennünket. Megtanítják, hogy hogyan fogadjuk be, hogyan toleráljuk a szokásait, figyeljük, hogy milyen érzelmi viharok dúlnak benne.”

„A nevelőszülő feladata, hogy átmenetileg gondoskodjon arról a gyerekről, akinek a családjában komolyabb probléma merült fel, tehát a cél mindig a vérszerinti szülőhöz való visszahelyezés... Azzal, hogy ezt a törvény kimondta, gyökeresen megváltozott a szemlélet, hisz minden nevelőszülőnek a törvény szellemében kell dolgoznia... és az a tapasztalatom, hogy elfogadták a nevelőszülők, mert rájöttek, hogy ez lehet csak az út. Ennek ellenére nagyon sok olyan eset van, ahol előre lehet látni, hogy sajnos hosszú távú nevelés lesz. (pl. ott, ahol örökbefogadásról nem lehet szó, nyilvánvaló, hogy az egyetlen járható út, hogy a nevelőszülő neveli tovább a gyermeket és esetleg majd férjhez is adhatja...) Már rég nem arról van szó, hogy kihozok egy gyereket, felépítek neki egy életutat. Nem: a törvény gondoskodik róla, hogy a kapcsolattartást az első pillanattól kezdve kezdeményezni és ápolni kell, ki sem lehet egy családba helyezni a gyereket úgy, hogy itt az intézetben a vérszerinti szülővel ne találkozzunk. Egy elhelyezési értekezletet tartanak, ahova minden érintett személy meg van hívva, nevezetesen a gyermekotthon munkatársai, a vérszerinti szülők, a majdani nevelőszülők, a gyermekjóléti szolgálat és a gyámhivatali képviselő. Az első találkozás a vérszerinti szülővel tehát már itt megtörténik. Tudom, hogy sokan úgy gondolják, hogy hát persze törvény ide vagy oda mégis csak úgy nevelem, ahogy akarom, én azt gondolom, hogy ez ma már nagyon ritka, mert nekünk a törvény szellemében kell dolgoznunk és előbb-utóbb minden nevelőszülő rá fog jönni, hogy igazi segítő szakember gárda veszi körül ezt a gyermeket, amelyben az elsődleges cél a vérszerinti családba való visszakerülés. Meg kell mondanom őszintén, én is azt vallom, hogy minden gyereknek családban a helye, de elsősorban a vérszerinti családban. Az a tapasztalat, hogy bármi történik, bármilyen bántalmazásban, elhanyagolásban legyen része, a vér szava megszólal. Tehát olyan biológiai kötődés van, amit nem lehet megvívni és minden gyermek oda vágyik vissza, ahonnan eljött, még akkor is, ha emléképe sincs.”

■ 2. foglalkozás – Csapatmunka az állandóság érdekében

A második foglalkozás azt a kérdést járja körül, hogy miért olyan fontosak a családi kapcsolatok a gyermekek fejlődésében illetve, hogy a családok milyen módon segíthetik a gyermek azonosság-tudatának, kultúrájának megtartását és önbecsülésének fejlődését. Elemzik a gyermek életében a biztonság és az állandóság fontosságát és annak biztosítását. A résztvevők olyan feladatokat gyakorolnak, amelyek abban segítik őket, hogy a gyerek családi kapcsolatait erősíthessék. Megismerik a szakmai csapaton belül a befogadó szülők speciális helyét és szerepét.

„...én nagyon örülök, hogy a törvény a vérszerinti és a nevelőszülővel kapcsolatban végre felmérte azt, hogy igenis itt van a legnagyobb szükség a változtatásra. Eddig ugyanis nem volt egyértelműen megfogalmazott, hogy mi is egy nevelőszülő feladata, és mik a korlátai. Az élet bizonyította, hogy gyökerek nélkül egyszerűen elpusztul minden. Úgy értem, lehet, hogy megfelelően

gondozzuk és neveljük a ránk bízottakat, csak amikor kikerül az életbe, mindennap fel fogja tenni magának a kérdést, hogy ki vagyok én, honnan jöttem, és fogtok-e szeretni... és akkor elkezd kutatni a múltját, ami oly sokszor megnyomorítja: ott és akkor, amikor a legjobban kellene fejlődnie egy óriási visszaesés következik."

„Nagyon fontos az élettörténeti könyv. Eddig is gyűjtögetett mindenki egy-két apró emléket, de ilyen mélységben, mint amelyet most is például tanulunk a hivatásos nevelőszülő képzésben a 300 óra alatt, ilyet még nem használtunk. Ennek az élettörténeti könyvnek az a célja, hogy a gyerek lelje meg honnan is indult, és nagy segítség a nevelőszülőknek is, mert ha van kézzelfogható dolog, amit bárkinek meg tudunk mutatni, hogy nézzétek ezt így kell csinálni, akkor mindenki kedvet kap hozzá. És valóban nagyon fontos, hogy a gyerekeknek ne legyen hiányos életszakasza, hisz ezeknek a gyerekeknek a többsége egyetlen képet sem őriz a korábbi életéből, és így nehéz felnőtt életet kezdeni..."

■ „ODASAJOG A SZÍVE”

■ 3. foglalkozás – Kötődés

Ez a foglalkozás áttekinti a gyermek növekedésének és fejlődésének alapfeltételeit, a mély és tartós kötődések jelentőségét. Vizsgálja a nevelőcsaládi gondozás hatását a gyermek növekedésére és fejlődésére. Kiderül, hogy a befogadó szülők a szakmai csoport többi tagjával együttműködve, hogyan tudják a gyermek fejlődéséhez szükséges érzelmi, értelmi és fizikai szükségleteket kielégíteni.

„Minket szeret Zsani, és állandóan jön, bújjik, és kérdezi, hogy ugye szeretsz, és olyan borzasztó, mert azt, amit ő nyilván vár, ember nem tudja megadni, a saját anyukáján kívül. Szerethetem én bárhogy, törődhetek vele éjjel-nappal, bármit csinálhatok vele, akkor is odasajog a szívé... Mondtam neki, hogy Zsani hidd el, nem tudunk többet tenni érted, nagyon nehéz dolog ez.

És akkor a kapcsolattartás: mert ugye még mindig ott tartunk, hogy ilyen esetben a Gyámhivatalnál feltették a kérdést, hogy akkor vonják meg a láthatást az anyukától? De nem oldunk meg vele semmit. Semmit, mert az ő lelkét már nem lehet kicserélni, az ő szívét nem lehet kicserélni semmilyen papírral..."

■ 4. foglalkozás – A veszteség, gyász feldolgozása, kezelése

Amikor a gyermeket elválasztják az egyetlen családtól, amelyet ismer (még ha bántalmazták is) veszteséget él át s ez lelassíthatja a fejlődését. Ezen a foglalkozáson különböző veszteségtípusokról van szó, amelyeket a gyermekek gondozásba kerülésük előtt illetve gondozásba kerülésük alkalmával átélnek. Felismerik, hogy az elhelyezés hogyan fokozhatja a gyermek veszteségérzetét. A negyedik foglalkozás áttekinti a veszteség fokozatait és a gyermek érzelmeire, viselkedésére gyakorolt hatását. A foglalkozás során a leendő befogadó szülőknek lehetőségük van a saját veszteségeik és az azok feldolgozásának átgondolására is.

„A kötődés elősegítése érdekében a veszteségeket, amiket átélt, fel kell dolgozni. Igyekeznünk kell minél több családi kapcsolatot kiépíteni a vérszerinti családdal, sokszor persze nem biztos, hogy az anyukával vagy az apukával, hanem egy barátot, esetleg

egy tanárnőt, valakit a régiek közül kell keresni, hogy tovább tudja építeni a – személyiségét. Hogy tudja, ki is Ő, honnan jött és hogy mi a szerepe abban a családban, ahol most nyugalmat kínálnak neki. Ezek a gyerekek sokszor nem is tudják először, mit is várnak tőlük és tőlünk, és ahhoz, hogy mindezeket feldolgozzák, nagyon sok segítséget kell nyújtani.”

■ 5. foglalkozás – Kapcsolattartás fontossága, családi kapcsolatok erősítése

A foglalkozás célja, hogy segítse a leendő befogadó szülőket a családi kapcsolatok és a gyermek önértékelése, személyes és kulturális identitása közötti összefüggések felfedezésére, a gyermek kapcsolatainak fenntartásában szerepet játszó látogatások, valamint a családi folytonosságot elősegítő élettörténet-könyv jelentőségének felismerése, módszerek ismertetése, amelyek a gyermekek látogatásokra való felkészítését célozzák, és amelyek a gyermek látogatás utáni érzéseinek sikeres kezelését szolgálják.

„A program másik hangsúlyos pontja a kapcsolattartás a vérszerinti szülővel. Ebben nagyon sokat kellett változnunk és a program segített ebben. Régebben az volt, hogy a legtöbb esetben nem is tudtuk, hogy a ki a vérszerinti szülő, az volt az alaphozzáállás, hogy oda ne is jöjjön, nagy ritkán látogathatta a gyereket, ha nagyon akarta, de csak nevelőszülői tanácsadó jelenlétében.

Számomra az egyik legnagyobb élmény, és ami a leginkább megváltoztatta a hozzáállásomat ehhez a kérdéshez az volt, amikor az egyik szupervízió alkalmával eljátszottuk az emberszállító történetét, amikor valaki, aki a hatalom képviselője elvisz engem egy másik családba. A család nagyon vár engem, pont ilyenről álmodtak, – én mégsem örülök nekik, sőt haragszom rájuk, hiszen őket hibáztatom azért, mert elvesztettem a szeretteimet – még, ha bántottak is.

Ez pontosan arra jó, hogy a leendő nevelőszülők megértsék, hogy miért van szükség a vérszerinti családdal való kapcsolattartásra, és félelmetes, hogy mennyire hatásos.”

■ „ÚGY JÖJJÖN, HOGY A GYEREK NE SZÉGYELLJE”

■ 6. foglalkozás – A gyermek fejlődési szükségleteinek kielégítése, a fegyelmezés

A fegyelmezés különböző formáinak és hatásának elemzése: a fegyelmezés meghatározása, céljának megfogalmazása, a fegyelmezés és büntetés közti különbség megvitatása, a fizikai erőszak, kényszerítés tilalmának indokai.

„Én hiszek abban, hogy az igazán szerencsés, amikor egy gyereknek megtalálják a „jó” családot, azt a családot, amelynek tagjaival együtt tud működni, együtt tud fejlődni. Azt a családot, amely a maximális fejlődést tudja abból a gyerekből kihozni, vagyis ahol ki tud teljesedni. De ehhez elkötelezettség kell. A nevelőszülői kötelék is örök életre szól.”

„Leendő nevelőszülők képzésen vettem részt, mint a trénernek segítője – mesterképzői szerepemben.

A foglalkozás témája a fegyelmezés volt. A testi fenytés tiláról gondolkodott a csoport. Többen is – egyet nem értésüket fejezték ki, hangsúlyozva, hogy verés és verés között bizony óriási a különbség.

Kifejtették, hogy az a verés, ahol már külsérelmi nyomok is vannak, mások tiltakoztak, szerintük az igazi verésnél már vérzik az ember, volt, aki szerint a pofonvágások sorozata a verés.

Nem sikerült közös álláspontot kialakítani, ezért feltettem egy körkérdést: Kinek mi a verés, hogyan határozná meg? Ha a saját bőrünkön kell elszenvedni, hol kezdődik a verés.

A résztvevők – mindnyájan válaszoltak:

„Nekem már egyetlen pofon is verés”

„Nekem ott kezdődik, amikor a vasalószinórral vertek meg.”

„Én a fakanáltól félttem igazán.”

„Nálam elég volt, ha az apám szigorúan nézett rám, olyan volt, mintha megütött volna.”

A válaszokat követően azt kértem a résztvevőktől, hogy azt mondják el, hogy **nekem** hol van az a pont, ahol kezdődik számomra a verés?

Értetlenül néztek rám, többen mondták, „azt én honnan is tudnám?”

A programban gyakorta használt párhuzamos folyamatra utaltam.

Ha nem tudjátok, hogy nekem hol kezdődik a verés, – válaszoltam – akkor azt hogyan tudjátok megmondani, hogy a hozzátok helyezett gyermeknek mi is a verés, neki vajon hol van az a pont?”

■ 7. foglalkozás – A családi kapcsolatok fenntartása

A foglalkozás célkitűzése megindokolni, hogy miért fontosak az életre szóló kapcsolatok és elmagyarázni, hogy miért vannak kitéve a nevelőcsaládi gondozásban élő gyerekek annak a veszélynek, hogy nem lesznek életre szóló kapcsolataik, meghatározni azokat a körülményeket, amelyek az állandóságot biztosító célok kiválasztásához járulnak. A leendő befogadó családok felkészítése a gyermekek esetleges visszahelyezésére a vérszerinti családba vagy a rokonokhoz. Az egész életre szóló kapcsolat kialakításának lehetőségei azon gyermekek számára, akik nem nevelkedhetnek a saját családjukban: örökbefogadás, a hosszú távú nevelőszülői gondozás és az önálló élet.

„...bár a törvény a kapcsolattartást előírja, attól még nem biztos, hogy mindenki egyformán fog együttműködni. Mi meg tesszük a magunk dolgát, itt vannak segítők, akik megpróbálják a vérszerinti szülőket felemelni és segíteni. Nagyon sok segítséget kapnak, akár a láthatáshoz is anyagilag hozzájárul a gyámhivatal. Van, aki nem él vele, sok esetben előfordul, de egyre többször fordul elő, hogy felveszik a kapcsolatot, és ha csak szakaszosan is, de van kapcsolat. Ez egy szál, de működik. Ez is nagyon fontos, mert ha egyre többet tudunk egymásról, nyilván előbb-utóbb egymásra találunk. Az én esetemben kilenc év után sikerült visszasegíteni egy testvérpárt itt Miskolcon – és vért izzadtunk, a gyereket szinte már haza kellett édesgetni, mert olyan kötődés

volt közöttünk, de tudtam, hogy nagyon vágnak haza is. Csak az volt a fontos, hogy a legjobb időpontot találjuk meg a szakításra. Igenis van rá eset, hogy valaki a Centrum előtt feküdt és narkózott, és ma lakása van, családi háza: nem élnek pompában, de a lényeg, hogy talált magának valakit, aki segített, és már második gyermekét szülte meg abba a házasságba, ahova a két gyerek hazakerülhetett. Tehát ítélkezni sem itt, sem máshol, de a szociális szférában végképp nem lehet. Mindenkit meg lehet érteni és meg kell érteni, itt az alapkövetelmény, hogy mindenki úgy nyúljon a másikhoz, hogy az egy sebzett madár. Én magam is, a gyerek is és a vérszerinti szülő is. Nyilvánvaló, hogy a gyerek és a szülő a legnagyobb vesztes. Én csak az lehetek, aki segít, nem pedig, aki ítélkezik. Az végképp nem. Ezt is nagyon jól követi végig a képzés, tehát amiről én most beszélek az mind-mind a képzés anyaga. Nem véletlen a genogram, a családfa és az élettérkép, ezek mind segítenek bennünket. Egymásra épülnek ezek a kis téglácskák, és akkor felépíti az ember előbb a magát, és észre kell venni, hogy mennyire finoman lehet csak a másik családhoz közeledni. Tehát semmiféle különleges elvárást nem lehet felállítani, csak majd idővel. Hatalmas ellentétek vannak, és ha ezt a kapcsolatépítésnél nem vesszük figyelembe, pl., hogy nem követelünk – mert ugye követelhetnének, hogy úgy jöjjön, hogy a gyerek ne szégyelje –, hanem megértünk elsősorban.”

■ „ÖTTEL TÖBB GYEREK”

■ 8. foglalkozás – Felkészülés a változásra

A foglalkozás során megbeszélésre kerülő kérdések: a befogadó családokban létrejött változások a gyermek kihelyezését követően; gyakorlati tudnivalók arról, hogy mire számíthatnak az első órákban, napokban, hetekben a gyermek kihelyezése után; a lehetséges kérdések és problémák számbavétele és a gyerekekkel való kapcsolatteremtés, beszélgetés az új élethelyzetről; a kihelyezés hosszú távú hatásai; az önszorgató és támogató csoportok jelentősége a csoporttagok támogatására.

„Lehet, hogy te még képes vagy, de lehet, hogy a családod, akiknek nagyon sokat kell segíteni, már nem. Azt is megtanították nekünk ebben a képzésben, hogy először voltam én, aztán a családom, utána a családommal választottam a nevelőszülőiséget – és a szerepeket nem szabad összetéveszteni. Borzasztó dolog egy szomorú, magányos asszonynak családdal körbevéve nevelőszülőnek lenni. Ezek a legnehezebb döntések, amikor a család kiveti magából azt a gyereket, akin én még mindig akarok segíteni. Ezt én tapasztalatból mondom, mert 20 hónapos korától neveltem egy kislányt és bármit csináltunk vele, mindenáron vissza akart menni a vérszerinti családjához, abba a picike kis szobájába, ahol hatan laktak együtt. A végén már minden rossz megtörtént, mindent megtett, hogy kiutáltassa magát, amit a családom nem bírt el, félév kellett volna, hogy 18 éves legyen és mégis el-

ment, mert azt mondta a családom, hogy tovább nem bírja.”

„Három saját nagy gyerekem van, akik már végzett pedagógusok és dolgoznak. Az egyik kislányom még tanul de már nem él velünk, tehát az én saját gyerekeim már úton vannak. De nem így volt ez a kezdetek kezdetén, mert mi együtt nőttünk fel, egy hónap alatt ötlet több gyerek lett a családban, ami iszonyú erőt kívánt. Megmondom őszintén, nem is gondoltam, hogy ilyen nehéz lesz. Felállítottam magamnak egy szép kis életutat és gondoltam, fognak járni majd ők is különórákra, nyelvet fognak tanulni stb., mert hogy az én családom ilyen, és azt gondoltam, hogy mellettem csak ilyen gyerek fog nevelődni. Aztán az élet szép lassan bebizonyította, hogy az, hogy más szülő gyermekét fogadtuk be, meg is határozta azt, hogyan is fog zajlani ez az élet. Sokszor keményen tagadtak, inkább az árokszélen ültek volna, hiszen hozták a saját szokásaikat és kultúrájukat. És szép lassan meg kellett tanulnom, hogy hogyan is lehet mégis egymást szeretve egymás mellett élni és elfogadni, hogy ők mások és mindig is mások lesznek, és így is lehet szeretni, sőt tisztelni ezeket a gyerekeket. Mert nagyon nagy tiszteletet érdemelnek ezek a gyerekek, ahogy erejükön felül próbálnak ezekbe a családokba beilleszkedni, mert tudják hogy ez egy esély arra, hogy egy másfajta életet is megvilágítsanak nekik. Mert nem könnyű más asszony karjában felnőni.”

„A férjemmel együtt határozotunk akkor a gyerekeinket is bevonva a döntésbe. Más volt persze, amikor bekerültek a gyerekek és megláttuk, hogy mennyire nehéz feladat. Nagyon nagy segítségem volt a családom. Sokan mondják, hogy a nevelőszülőséghez szeretet kell. Igen, kell a szeretet, de alapjában nem gyerekszeretetről van szó, hanem emberszeretetről, mert csak az fogja sokáig csinálni. Alapvetően tisztelni kell a vérszerinti szülőt, mert nélküle nekem nem lenne nevelt gyermekem, és a nevelőszülő munkájának 50%-át teszi ki a felnőttekkel való kapcsolattartás, a gyermekekről való közvetlen gondoskodás mellett. Ha valaki csak a gyerekszeretetre koncentrálna, régen rossz úton jár.”

■ „MÁS GYEREKÉT AKAROD NEVELNI?”

■ 9. foglalkozás – Döntéshozatal

Gyakorló befogadó szülők beszámolója tapasztalataikról. Döntéshozatal a helyettes szülőség, nevelőszülőség vagy örökbefogadás vállalásáról.

„Gyakorlatilag a képzés arra szolgál, hogy akit érdekel ez a dolog, felpróbálhassa a nevelőszülőség ruháját. Hogy mit is jelent valójában az, hogy valaki nevelőszülő. Mert nálunk pl. sokszor jönnek azzal, hogy én pedagógus vagyok, azt hiszik, hogy nem értek a gyerekhez, meg azzal, hogy ugyan már, volt nekem négy gyerekem, nekem akarják megmondani, hogy hogyan kell gyereket nevelni... És aztán a képzésen döbbennek rá arra, hogy bizony más a saját, és megint más a nevelt gyerek, teljesen másképp kell hozzáállni sok esetben. Nálunk most került be az átmeneti otthonba egy kislány, akiről az első este derült ki, hogy még életében nem látott zuhanyzót, és fogalma sem volt, hogy mit akarunk mi tőle, miért kellene neki lezuhanyozni minden este. És ezekre is fel kell készíteni a nevelőszülőt.

A másik nagyon fontos dolog, hogy megtanulják megvédeni magukat, mert nagyon sok támadás éri a nevelőszülőket. Általában az első reakciók a környezet részéről, hasonló kérdésekben fogalmazódnak meg, mint hogy: Normális vagy? Más gyereket akarod nevelni? Nem elég a tiéd? Nem elég, hogy kiröpült? Meg olyan is volt, hogy a szomszéd átszólt, hogy az én disznóim milyen büdösek, és mennyit kínlódom velük, te meg milyen sok pénzt kapsz a három nevelt gyerek után, mert ilyen is volt. És akkor ez még csak a szűkebb környezet. De aztán jön a gyerekjóléti, az iskola, az óvoda meg a többi, amikkel mind meg kell küzdeni a nevelőszülőnek. Mert nálunk olyan is van, hogy a gyermekjóléti kiemegy és megnézi, hogy a nevelőszülő gyermekének lyukas-e a zoknijja vagy sem, visz-e szalámis kenyeret uzsonnára, és ha nem visz, feljeleníti, mert a nevelőszülő éhezheti a gyereket. Ilyen helyzetekre is megpróbáljuk felkészíteni őket, és úgy vélem, ez a legnehezebb része.”

EREDMÉNYEK SZÁMOKBAN

Magyarországon 2004-ben háromezren kaptak tanúsítványt a FIKSZ-képzésen⁵. A legóvatosabb becslés alapján is ez körülbelül 600 gyermeknek ad esélyt arra, hogy befogadó családban nevelkedhessen. A 29/2003. sz. ESZCSM Rendeletet követően az országban 25 képzőhely létesült és kötött együttműködési megállapodást a FIKSZ programgazdával, a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesülettel, további három pedig önálló programot akkreditáltatott. A program hazai alkalmazásának ideje (1998–2004) alatt a visszamenőleges képzésekkel gyakorlatilag minden érintett nevelőszülőt kiképeztek, a részletes értékeléshez szükséges összesítések jelenleg folynak a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetben.

⁵ A FIKSZ-programgazdája ezúton is megköszöni mindazok munkáját, közreműködését és segítségét, akik nélkül ez a program nem valósulhatott volna meg Magyarországon, akik valamilyen módon hozzájárultak a helyettes szülői, nevelőszülői, örökbefogadói felkészítés egységes programjának kialakításához, finanszírozásához, megvalósításához és részt vettek a felkészítésben csoportvezetőként, csoporttagként, szupervizorként vagy megfigyelőként.

Köszönetet mondunk mindenekelül Robnak és Eileennek kitartó bizalmukért és segítségükért, Anna-Marie-nak, hogy részt vettek a felkészítésben és továbbra is segítségünkre lesznek. A program kidolgozásában, magyartításában és adaptálásában részt vállaló kollegáknak, akik fordították a nyers változatot, és tolmácként segítettek a képzést Etl Erzsébetnek, Pásztor Katinak és Kiss Györgynek. A szupervízori és a felkészítő anyag pszichológiai részeinek áttekintését Lovas Zsuzsa és Tóth Kata végezte.

Köszönettel tartozunk az első csoportvezetői csapat tagjainak, hogy vállalták a kísérletező és úttörő szerepet, és aktivitásukkal, saját tapasztalataikkal és együttműködésükkel hozzájárultak az első nehézségek leküzdéséhez.

A több éve működő szakmai programtanács tagjainak köszönjük a részvételt a tervezésben és programok kialakításában és a felkészítőn való megfigyelői részvételért.

Ezúton szeretnénk megköszönni a Szociális- és Családügyi Minisztérium támogatását, dr. Hazai Istvánné, Gáspár Károly, König Éva türelmét és segítségét, mert nélkülük nem jöhett volna létre az országos befogadó szülői felkészítő program.